

УДК 351.746.1

А. В. Братко

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УПРАВЛІННЯ РЕЗЕРВАМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Досліджені питання організації управління резервами під час охорони державного кордону, що полягає у створенні й розгортанні системи управління та реагування, визначенні завдань та порядку роботи органів управління, дій сил і засобів реагування, забезпеченні стійкої та безперервної роботи пунктів і засобів управління для своєчасного та якісного виконання визначених завдань.

Ключові слова: центри управління службою, резерви, відділ прикордонної служби, ситуаційна група, обстановка.

Постановка проблеми. В умовах зміни обстановки у мирний час постає проблема чіткої організації та контролю за діями сил і засобів, призначених для реагування на цю зміну. Резерви керівників підрозділів є основою сил і засобів реагування у разі ускладнення обстановки, виникнення нестандартних та надзвичайних ситуацій. Створення чіткої системи управління резервами дозволить керівникам органів і підрозділів охорони державного кордону забезпечити якісну координацію за діями сил і засобів, а також підвищить ефективність їх застосування. Основою управління та контролю за силами і засобами є планування послідовності дій, які повинні забезпечити виконання завдань, розроблення типових алгоритмів дій органів управління та підрозділів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, пов'язані з використанням методів управління, відображені у науковій літературі та публікаціях О. В. Боровика, А. Б. Мисика, В. М. Серватюка, Ю. С. Паламарчука. Аналіз зазначених праць свідчить про відсутність конкретних рекомендацій щодо організації управління резервами, визначення їх завдань, оцінки результатів дій.

Мета статті – за результатами дослідження розробити рекомендації щодо функціонування системи управління силами і засобами реагування Держприкордонслужби в умовах стабільної обстановки та у випадках ускладнення обстановки, виникнення нестандартних та надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Під ускладненням обстановки на ділянці відповідальності розуміється стан охорони кордону, коли є загроза незаконної зміни проходження лінії державного кордону України

та порушення його режиму; виникнення надзвичайних і кризових ситуацій на державному кордоні; виникнення причин та умов, що можуть призвести до порушення законодавства. У разі ускладнення обстановки охорона державного кордону здійснюється посилено. Крім того, за рішенням відповідних керівників, залежно від масштабу ускладнення, можуть проводитися спеціальні заходи з метою усунення причин та ліквідації наслідків ускладнення обстановки. Для цього в органах охорони кордону проводяться оперативно-профілактичні, спеціальні заходи, основу яких складають дії резервів. У випадку, коли сил і засобів органів охорони кордону не вистачає, є потреба у втручанні, керівництві, залученні відповідних резервів з боку регіонального управління, тобто є потреба у проведенні прикордонних операцій [1].

Ієрархічна система управління службою поділяється на відповідні рівні управління:

- центральний (рівень Адміністрації Держприкордонслужби);
- регіональний (рівень регіонального управління);
- територіальний (рівень органу охорони державного кордону);
- місцевий (рівень відділу прикордонної служби).

Органи управління службою на центральному, регіональному, територіальному рівнях управління включають:

- керівництво;
- чергові зміни центру управління службою (ЦУС);
- ситуаційні групи.

На місцевому рівні у відділах прикордонної служби органи управління службою включають:

- керівництво;
- чергові зміни центру управління службою.

Система управління службою функціонує у трьох режимах, зокрема це:

- 1) режим стабільної обстановки;
- 2) режим підвищеної готовності;
- 3) режим ситуації (нестандартної, надзвичайної).

Режим стабільної обстановки – це режим функціонування системи управління службою в умовах обстановки, яка характеризується стабільністю та відсутністю даних про ймовірні загрози й ризики. При цьому дії сил і засобів здійснюються відповідно до прийнятих рішень на охорону державного кордону. Резерви підготовлені до виконання завдань, що раптово виникають.

Режим підвищеної готовності – це режим функціонування системи управління службою, який вводиться за наявності даних про можливе загострення обстановки, виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних).

Режим ситуації (нестандартної, надзвичайної) – це режим функціонування системи управління службою, який вводиться у разі різкої зміни обстановки, виникнення нестандартної або надзвичайної ситуації. При цьому резерву визначаються завдання, сутність яких полягає в усуненні дестабілізуючих факторів і поверненні обстановки до стану стабільності.

У режимі підвищеної готовності органам управління службою пропонується, крім заходів, передбачених у режимі стабільної обстановки, додатково:

- посилити моніторинг обстановки, відеоспостереження та контроль за об'єктами ймовірної загрози;
- привести у готовність ситуаційні групи, з їх складу організувати безперервне чергування на центрі управління службою;
- сили реагування перевести в режим підвищеної готовності, за необхідності провести їх позапланові тренування та перевірку готовності до дій резервів;
- здійснити оперативне інформування про загрозу виникнення ситуації (нестандартної, надзвичайної) заінтересованих органів, підрозділів, посадових осіб;
- провести аналіз ризиків та оцінювання ймовірних загроз, пов'язаних з ускладненням обстановки, оновлення бази даних “Ризик”;

– уточнити (за необхідності) завдання органам, підрозділам Держприкордонслужби, плани взаємодії з правоохоронними органами України та прикордонними відомствами суміжних держав;

– уточнити алгоритм дій органів управління та сил реагування на ймовірну загрозу;

– у разі зміни обстановки ввести в дію відповідні плани, алгоритми роботи щодо застосування сил реагування.

У режимі ситуації (нестандартної, надзвичайної) органи управління службою:

– забезпечують своєчасне інформування заінтересованих посадових осіб, оповіщення органів, підрозділів Держприкордонслужби та взаємодіючих структур про виникнення ситуації (нестандартної, надзвичайної);

– ситуаційні групи організують роботу на центрах управління службою повним складом;

– вводять у дію план (алгоритм) реагування на ситуацію;

– застосовують сили реагування, за необхідності приводять у готовність до дій резерви;

– уточнюють рішення та завдання підпорядкованим органам, підрозділам;

– забезпечують безперервний моніторинг розвитку ситуації, проводять оцінювання загроз та прогноз їх можливих наслідків;

– оперативно організують заходи з ліквідації наслідків ситуації;

– опрацьовують і надсилають визначеним органам звіт про організацію заходів реагування на ситуацію та результати ліквідації її наслідків [2].

Система сил реагування на зміни в обстановці та у разі виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних) повинна включати:

– мобільні групи від підрозділів, що входять до складу резерву керівника відповідного рівня;

– ситуаційні групи від органів державного кордону;

– резерви керівників прикордонних підрозділів;

– групи реагування від відділів прикордонної служби;

– адміністративно-оперативні групи від відділів прикордонної служби;

– авіаційні засоби та засоби морської охорони.

Організація управління службою у відділі

прикордонної служби щодо застосування резервів полягає у створенні та розгортанні відповідної системи управління службою, опрацювання та уточнення планів (алгоритмів) дій відділу у разі зміни обстановки та виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних), прийняття рішення щодо застосування резервів, постановки, завдань та контролю виконання.

Управління службою повністю або лише управління конкретною ситуацією здійснює начальник відділу. В окремих випадках він може призначити для управління службою першого заступника чи іншу посадову особу з управління відділу. Управління здійснюється з центру управління службою.

Начальник відділу прикордонної служби з питань управління службою зобов'язаний приймати, у разі зміни обстановки або виникнення ситуацій, рішення на проведення спеціальних заходів з пошуку правопорушників і керувати діями підпорядкованих сил у випадку їх проведення та надавати пропозиції керівництву органу охорони державного кордону на застосування мобільних підрозділів або сил реагування старшого керівника на ділянці відділу.

Перший заступник начальника відділу зобов'язаний організувати опрацювання та систематичне уточнення алгоритму роботи зміни оперативно-чергової служби відділу, функціональних обов'язків її складу, планів (алгоритмів) дій відділу у випадках зміни обстановки та виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних).

Організація оперативно-чергової служби в органах охорони державного кордону покладається на чергову зміну центру управління службою органу охорони державного кордону. Основними завданнями з контролю та реагування на зміни обстановки у разі виникнення надзвичайних ситуацій (кризових, нестандартних) слід визначити такі, як:

– перевірка складу сил і засобів, призначених для реагування на зміни в обстановці, безпосередня або дистанційна перевірка їх готовності до виконання завдань за призначенням;

– забезпечення оперативного реагування чергових сил і резервів органу та сил на службі на зміни в оперативній обстановці згідно з вимогами відповідних планів та алгоритмів дій,

здійснення контролю за вжиттям невідкладних заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій (кризових, нестандартних).

У випадку виникнення надзвичайних ситуацій (кризових, нестандартних) начальник зміни ЦУС органу охорони державного кордону здійснює реагування на зміну в обстановці відповідно до плану (алгоритму) дій. Типовим варіантом алгоритму його роботи може бути такий:

– приймає доповідь чергового ЦУС відділу прикордонної служби;

– уточнює завдання з оповіщення ситуаційної групи;

– піднімає чергову мобільну групу за відповідним сигналом;

– доповідає начальнику органу охорони державного кордону та по лінії ЦУС регіонального управління;

– за вказівкою начальника органу охорони державного кордону піднімає резерви I та II черги за відповідним сигналом;

– здійснює інформування обласної координаційної ради.

У разі різкої зміни обстановки та виникнення ситуацій на центрі розпочинає роботу ситуаційна група.

Ситуаційні групи організуються на позаштатній основі, тимчасово для забезпечення управління службою при різкій зміні або ускладненні обстановки, у разі загрози або виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних).

У відділах прикордонної служби ситуаційні групи не створюються. Управління ситуацією здійснює начальник відділу із залученням необхідних посадових осіб управління відділу.

Керівництво, чисельний та персональний склад, завдання і повноваження ситуаційних груп, порядок їх функціонування визначаються окремим наказом начальника органу охорони кордону.

Ситуаційна група розпочинає і завершує своє функціонування за усним розпорядженням керівництва з подальшим оформленням письмового розпорядження.

У разі ускладнення обстановки чи виникнення ситуації старший ситуаційної групи органу охорони державного кордону діє відповідно до плану (алгоритму) дій. Типовим алгоритмом дій може бути такий:

1) збирає склад ситуаційної групи на службову нараду;

- 2) здійснює заслуховування:
- старшого чергової зміни ЦУС про обстановку;
 - офіцера з оперативно-розшукової діяльності щодо висновків з оцінки обстановки;
 - заступника начальника штабу з прикордонної служби стосовно пропозицій щодо застосування сил і засобів на ділянці поза пунктами пропуску або заступника начальника штабу прикордонного контролю стосовно пропозицій щодо застосування сил і засобів у пунктах пропуску;
 - пропозиції начальника ЦУС з питань взаємодії та управління;
- 3) ставить завдання на проведення оперативно-тактичних розрахунків щодо локалізації нестандартної ситуації;
- 4) визначає порядок виконання завдань та опрацювання оперативно-службових документів;
- 5) доповідає начальнику органу охорони державного кордону про обстановку та прийняті за компетенцією рішення.
- Начальник органу охорони кордону з питань управління службою у разі виникнення надзвичайних ситуацій (кризових, нестандартних) може діяти за типовим порядком, а саме:
- заслуховує доповідь начальника зміни ЦУС органу охорони державного кордону;
 - заслуховує доповідь начальника відділу прикордонної служби і затверджує його рішення;
 - визначає заходи, які необхідно провести негайно (уточнює склад ситуаційної групи, старшого);
 - визначає склад групи, яка вибуває на місце події, вказує час та місце збору;
 - дає команду на збір груп, дізнавально-оперативних груп, підйом резервів I та II черги;
 - ставить завдання начальнику зміни ЦУС органу охорони державного кордону на підняття чергової мобільної групи за відповідним сигналом, оповіщення ситуаційної групи, інформування взаємодіючих органів, чергового координаційного пункту та приведення резервів органу охорони державного кордону в готовність до дій; оповіщує склад оперативної групи щодо виїзду на місце події та вказує час вибуття;

– у разі необхідності надає пропозиції керівництву регіонального управління щодо застосування мобільних підрозділів або сил реагування старшого начальника на ділянці відповідальності органу.

Перший заступник начальника органу – начальник штабу зобов'язаний:

– організувати і здійснювати перевірку готовності до дій сил реагування на зміни в обстановці;

– координувати роботу посадових осіб ситуаційної групи у разі зміни обстановки та виникнення ситуацій;

– залишаючись за начальника органу, у повному обсязі реалізовувати його повноваження.

Для якісного управління службою та ефективного реагування на зміни в обстановці, ситуації відповідними структурними підрозділами Адміністрації Держприкордонслужби, регіональних управлінь та органів охорони державного кордону завчасно організовуються інформаційно-аналітичне, тилове, медичне, технічне, інженерне, фінансове забезпечення, протипожежне, забезпечення радіаційного та хімічного захисту.

Висновки

У ході цього дослідження проаналізовано і надано рекомендації щодо функціонування системи управління силами і засобами реагування в умовах стабільної обстановки та їх реагування у разі ускладнення обстановки, виникнення ситуацій (нестандартних, надзвичайних). У процесі подальших досліджень доцільно розробляти типові способи дій сил і засобів резервів у конкретних умовах обстановки.

Список використаних джерел

1. Боровик, О. В. Базова модель підтримки прийняття рішення начальником відділу прикордонної служби щодо розподілу сил та засобів для організації спостереження в межах ділянки відповідальності [Текст] / О. В. Боровик, О. І. Березенський // Збірник наукових праць НАДПСУ. – Хмельницький : НАДПСУ, 2007. – № 42. – Ч. 2. – С. 6–9.

2. Інструкція з організації управління органами, підрозділами Державної прикордонної служби України та реагування на зміни в обстановці під час проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу (затв. наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 03.05.2012 р. № 304).

3. Положення про ситуаційну групу Адміністрації Державної прикордонної служби України під час проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу (затв. наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 19.05.2012 р. № 353).

4. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України (затв. наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 29.12.2009 р. № 1040). – Хмельницький : НАДПСУ, 2010. – 175 с.

Стаття надійшла до редакції 29.02.2016 р.

Рецензент – кандидат військових наук, доцент А. Б. Мисик, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, Україна

УДК 351.746.1

А. В. Братко

**ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО УПРАВЛЕНИЮ РЕЗЕРВАМИ ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ ЗАДАЧ
ПО ОХРАНЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ**

Исследованы вопросы организации управления резервами при охране государственной границы, которая заключается в создании и развертывании системы управления и реагирования, определении задач и порядка работы органов управления, действий сил и средств реагирования, обеспечении устойчивой и непрерывной работы пунктов и средств управления для своевременного и качественного выполнения определенных задач.

Ключевые слова: *центры управления службой, резервы, отдел пограничной службы, ситуационная группа, обстановка.*

UDC 351.746.1

A. V. Bratko

**PROPOSALS FOR MANAGEMENT OF RESERVES DURING THE TASKS OF THE STATE
BORDER PROTECTION**

Investigated questions of management reserves at the protection of the state border, that is to build and deployment management and response, identifying objectives and agenda of governments, acts capabilities response, ensuring stable and continuous operation points and management tools for timely and qualitative execution defined objectives.

Keywords: *service management centers, reserves, department of the border guard service, situational group, situation.*

Братко Артем Володимирович – ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького